

Sopp og sjamanisme

Chaga som ein aktør i eit spirituellet entreprenørskap

AV TRUDE FONNELAND¹

NORGES ARKTISKE UNIVERSITETSMUSEUM

Chaga er ein materialitet som har skapt nye konsept, ritual og ein ny økonomi innanfor eit sjamanistisk felt i Noreg. Den samiske sjamanen, Ronald Kvernmo, sitt entreprenørskap viser korleis soppen chaga, gjennom ein kompleks dynamikk, har blitt gjenvunne, dyrka og oppskalert til eit symbol på samisk sjamanisme, berekraft og urfolkskunnskap. Gjennom å utforske korleis chaga bidreg til utviklinga av eit bestemt sjamanentreprenørskap, ynskjer eg å kaste lys over korleis kategoriar og materialitetar gjensidig formar kvarandre og korleis dei saman bidreg til å skape og utvikle lokale uttrykk for sjamanisme.

INNLEDNING

I den store lavvoen som den samiske sjamanen Ronald Kvernmo har fått bygd på garden Kvernmo i Rivttåk (Gratangen) kommune, er cruiseturistar samla rundt bålet for ei hending som ber tittelen «samiske opplevingar» (Isogaisa.org 2023a). I sentrum av attraksjonen står møtet med nordlyset, men også huskysafari, forteljingar om samisk kultur og ein smak av drikken chaga er på lista over attraksjonar inkludert i turistopplevinga. I lavvoen løftar Kvernmo koppen med chaga og byrjar å fortelje.²

¹ Finansiering: Forskningsrådet, prosjektnummer 303429, The Governmateriality of Indigenous Religions

² Chaga veks i hovudsak på bjørk og har si utbreiing på den nordlege halvkule – i bjørkeskogar i Skandinavia, Øst-Europa, Russland, Korea og i dei nordlege delane av Nord-Amerika. I Noreg er chaga utbreidd over heile landet, men fins sjeldan i store mengder.

I artikkelen ynskjer eg å sjå korleis soppen chaga får liv og tek form gjennom eitt utvald sjamanentreprenørskap.³ Kva mogleggjer ei chaga-sjamanverksemd og kva for avgrensingar og potensial rommar denne soppen? Korleis vert chaga forma av sjamanisme og korleis innverkar chaga på sjamanisme? Kva for avtrykk, relasjonar, føringar, retningslinjer og høve skapar chaga? Gjennom å utforske korleis chaga bidreg til utviklinga av eit bestemt sjamanentreprenørskap, ynskjer eg å kaste lys over korleis kategoriar og materialitetar gjensidig formar kvarandre og korleis dei saman bidreg til å skape og utvikle lokale uttrykk for sjamanisme. Fokus for denne artikkelen er verksemda til sjaman Ronald Kvernmo, og eg diskuterer korleis han frå 2010 og fram til i dag litt etter litt har gjort ein særskild sopp til eit sentrum i si mangfaldige sjamanismeverksemd.

Eg har fylgd utviklinga i sjamanismefeltet i Nord-Noreg frå byrjinga av 2000-talet (sjå Fonneland 2010, 2015, 2017, 2023). Denne artikkelen byggjer i hovudsak på intervju med Ronald Kvernmo i desember 2020 og feltarbeid på festivalen Isogaisa frå 2010 til 2020. Også feltarbeid på kurset «Isogaisa Sjamanhelg» arrangert av Kvernmo i Gratangen 13.–15. august 2021, er relevant for denne teksten. I håp om å skapa ei nyansert forståing av sjamanisme i samtida, kastar eg i artikkelen lys over korleis ein sjamanistisk materialitet opptrer i eitt utvald sjamanentreprenørskap, ikkje korleis chaga vert definert i ulike forskningstradisjonar og av ulike organisasjonar og institusjonar. Målsettinga er å få innblikk i korleis teori vert omsett til praksis og korleis ein viss materialitet tek form og pregar ei lokal sjamanverksemd. Gjennom intervju og deltakande observasjon, som har vore mine innsteg til kunnskap om Kvernmo sitt sjamanentreprenørskap, er delvise synspunkt og innblikk alt ein får. Som James Clifford understrekar, «Constant awareness of our own partial access to other experiences is required—tracking interference patterns and sites of emergence, piecing together more-than-

Soppen er lett å kjenne att med sin svulstaktige utsjånad; svart knudrete overflate og med ei gul svampaktig innside (sjå NAFKAM, u.d.). Chaga er på norsk kjend som kreftkjuke, men Kvernmo har vald å marknadsføre soppen som chaga, som er det namnet veksten er kjent som på russisk side av Sápmi, og som også er den nemninga som nyttast på engelsk.

³ Artikkelen byggjer delvis på eit kapittel publisert i *Shamanic Materialities in Nordic Climates* (Fonneland og Äikäs, 2023).

local patterns. ‘Listening for histories’ is more important than ‘telling it like it is’» (2013, 12). Min avgrensa tilgang til andre menneske sine opplevingar, haldningar og tankar og mi eiga posisjonering som kulturforskar utan forankring i eit sjamanistisk verdsbilete, verkar inn på kva for kunnskap eg står i posisjon til å produsere.

FRAMVEKST AV EIT SJAMANISTIK FELT

Frå 1960-talet vende den såkalla New Age-rørsla seg til sjamanisme for inspirasjon og som kjelde for sitt verdsbilete. På byrjinga av 1970-talet sto *sjamanisme* fram som ein global kategori og eit globalt fenomen med sjamanar i mange deler av verda som delte felles praksis, ritual og eit naturorientert verdsbilete og livsstil. Som religionsvitar Thomas Karl Alberts påpeikar:

Since the 1970s, several constellations of interests and values have given a new prominence to shamanic religiosities, stimulated new proliferation and intensifications of shamanism discourse, and variously deepened and extended shamanism’s entanglements in domains of knowledge and practice in which it was previously less prominent. (Alberts 2015, 2)

Antropolog og sjaman Michael Harner kan omtalast som ein av dei viktigaste aktørane når det gjeld å utvikle religionshistorikar Mircea Eliade sine teoriar om sjamanisme til ein åndeleg praksis for ei brei vestleg målgruppe (Harvey 2010; Sidky 2010). I 1979 grunnla Harner Center for Shamanic Studies, ein ideell organisasjon han i 1987 omdøypte til Foundation for Shamanic Studies (FSS). Her utvikla Harner feltet *kjernesjamanisme*, eit system designa for å leggje til rette for sjamanisme for alle spirituelle søkjarar og der trommereiser trer fram som ein sentral praksis (Shamanism.org, 2023).

FSS lanserer tre hovudmål for si verksemd: ivaretaking av sjamanistiske kulturar og sjamanistisk visdom, studie av opprinnelege sjamanistiske kulturar og sjamanistiske tradisjonar og undervising i sjamanistisk

kunnskap som kan koma vår planet til gode (Shamanism.org, 2023). Fleire kritikarar hevdar at Harner og hans tilhengarar sin bruk av omgrepet sjamanisme er ein kulturell appropriasjon av ikkje-vestleg praksis (sjå Kehoe 2000, 3; Hutton 2001; Znamenski 2007). Sjølv om Harner gjennom sin teori om kjernesjamanisme hevdar at sjamanisme ikkje er bunde til noko spesifikk kulturell gruppe eller perspektiv, men spesielt meint for vestlege søkjarar for å gjenvinna tilgang til deira «rettmessige åndelege arv» (Shamanism.org, 2023), bidreg Harner sitt konsept om kjernesjamanisme samtidig til konstruksjonen av sjamanisme som «noko der ute», og med urfolkskulturar som potensielle haldarar av «autentiske» former for sjamanisme.

Sjamanisme har, mellom anna som eit resultat av Harner sin innsats, vakse fram som ein mangfaldig religiøs praksis som vert brukt av ulike aktørar over heile verda av ulike grunnar og med ulike utgangspunkt (Alberts 2015; Fonneland 2017; Kraft 2022). Innafor dette globale sjamanistiske fellesskapet er mangfald og ulikskap dei mest framtrekande trekka, og sjamanisme kan difor ikkje skildrast som ei einskapleg global rørsle. Mangfald kjem til uttrykk i dei ulike tradisjonane som utøvarane vel å fylgje og gjenopplive, i praksis, politikk, økonomi og verdjar. Dette betyr at studiar av sjamanistiske entreprenørskap og materialitetar knytt til ein bestemt stad ikkje nødvendigvis er direkte overførbare til andre lokale kontekstar. Sjølv om USA kan skildrast som den moderne sjamanismen si vogge, er spreinga av sjamanistiske religiøse praksisar og idear til andre område ikkje ein einskapleg prosess, men inneber tilpassingar til lokale, kulturelle og politiske klima.

Ved å trekke på omgrepa *sjaman* og *sjamanisme* som har kome til liv som ein konsekvens av omsettingsprosessar over tid og på tvers av rom (see Znamenski 2007; Rydving 2011; Johnson og Kraft 2017; Kaikkonen 2020; Nikanorova 2022) og ved hjelp av faglege diskursar knytt til religion, vart Michael Harner og hans Foundation for Shamanic Studies ein verdsleiarande autoritet og regulerande instrument knytt til sjamanismefeltet. Denne globale konstruksjonen skapar sjølv påverknad lokalt og har gjeve grobott for lokale greiner av sjamanisme. Frå desse greinene har eit mylder av sjamanistiske materialitetar sprunge ut.

Chaga er berre eitt av dei mange sjamanistiske produkta som har vakna til liv som et resultat av desse prosessane.

SJAMANISMESKAPING

Forsking på chaga si rolle i Kvernmo sitt entreprenørskap viser korleis sjamanistiske materialitetar er nært knytt til kategoriar og diskursar sine dynamikkar og sirkulasjon, og fletta inn i prosessar knytt til sjamanismeskaping og historieskaping.

Markus Dressler og Arvind Mandair (2011, 2019) sin modell for religionsskaping vektlegg korleis religion tek form frå ulike maktposisjonar, i og gjennom kulturelle møte (2011, 21 og Dressler 2019, 13), kan tena til å synleggjera dei mange laga med agens som verkar inn i prosessar knytt til korleis feltet sjamanisme vert forma. Dressler og Mandair er opptekne av koplingane mellom dei ulike posisjonane. Dei viser til Charles Hallisey sitt konsept om interkulturell mimesis og understrekar:

We need to think the appropriation of the Western discourses of religion and the secular in a manner that does not reduce local actors to the role of passive objects but instead focuses on “local productions of meaning,” that is, the agency of locals in the encounter with Orientalist knowledge. (Dressler og Mandair 2011, 22)

Kvernmo si chagaverksemd handlar også om historieskaping. Historieskaping er ein sosial prosess der ulike menneske, grupper og media skapar ulike fortolkingar av fortida som kan tene ulike formål og påverke kvarandre i notid (sjå Kalela 2013). I prosessar knytt til historieskaping vert fortida aktivert som ein ressurs i lokale sjamanverksemder og gjennom sjamanistiske materialitetar som legg til rette for spirituelle opplevingar, underhaldning og turisme. Verdien som chaga vert tillagt i Kvernmo sitt entreprenørskap, er med andre ord ikkje relatert til at chaga har ein «organisk verdi» som har vorte tillagt soppen frå uminnelege tider, men heller at chaga vert tillagt verdi gjennom diskursar

som har hegemoni i notid. Desse diskursane er igjen knytt til politiske, økonomiske og sosiale relasjonar og grip inn i ulike maktforhold i samtida (sjå Mathisen 2000, 19).

Ei anna inspirasjonskjelde for dette arbeidet er perspektiva som vert løfte fram i boka *Religion: Material Dynamics* (2018) av religionsvitar David Chidester. Chidester opnar for eit fokus på korleis sirkulasjon av «religiøse» materialitetar krev nye måtar å tenke på religiøs endring, religiøs mobilitet og plastisitet på, utover rammene gitt av religiøse institusjonar (2018, 9).

I artikkelen ynskjer eg å setja fokus på to av produkta som spring ut av Kvernmo sitt entreprenørskap med eit blick på dei komplekse dynamikkane som er involvert i etableringa av chaga som eit ettertrakta produkt. Produkta som står i fokus i artikkelen, er chaga som helsekost og chaga som eit element i turisme. Fyrst fylgjer ei framstilling av korleis chaga veks fram som sjamanistisk materialitet gjennom Kvernmo si verksemd.

RONALD KVERNMO SITT ENTREPRENØRSKAP – EI CHAGA SJAMANVERKSEMD TEK FORM

Korleis gjekk det til at chaga vart ein del av eit sjamanistisk felt i framvekst i Noreg? Forteljingar om chaga og soppen sjølv dukka opp på ulike sjamanistiske arenaar som på alternativmesser, i trommereiser og på sjamanfestivalen Isogaisa frå og med 2010. Heilt frå etableringsfasen søkte festivalleiar, Ronald Kvernmo, å oppretta eit samarbeid med samiske kulturutøvarar på russisk side av Sápmi og fremja dialog om urfolk sin spiritualitet, kultur og historie på urfolk sine eigne premisser (sjå Fonneland 2015). Sametinget i Noreg, Barentssekretariatet og Norsk kulturråd støtta dette samarbeidet økonomisk, og festivalen vart løfta fram som ein viktig arena for interkulturelle forhandlingar (sjå Brattland og Myrvoll 2014).

Festivalleiar Kvernmo er også den som fyrst inkluderer chaga som eit sentralt element i si eiga sjamanverksemd. Han presenterer chaga som eit produkt med mange forgreiningar som strekkjer seg frå helse-

sektoren og heilt inn i turistnæringa. I ein av våre samtalar om korleis ideen om ei eiga chagaverksemd tok form, trekkjer Kvernmo nettopp fram samarbeidet med kulturarbeidarar på russisk side av Sápmi i tilknytning til Isogaisa festivalen som ein avgjerande faktor. Kvernmo påpeikar:

I samiske kulturar har produktet vært brukt lenge. Men på grunn av den harde assimileringspolitikken så forsvann språk, kultur og religion. I denne prosessen gjekk også samisk tradisjonell kunnskap – kunnskap om naturen, om planter og sopp som hadde helsefremmande effekt – tapt. No er det mi oppgåve å bringe denne kunnskapen fram. Det handlar på mange måtar om ei oppussing av kulturen – og om å pusse opp samisk næringsliv som igjen handlar om evna til å leve av naturen. Det er det eg gjer, men tilpassa vår tid – å kunne leve av det eg finn i naturen.

Eg blei inspirert av fortellingane og praksisane som dei samiske kulturarbeidarane frå den russiske sida av Sápmi tok med seg til Isogaisa-festivalen. Slik eg ser det handlar Isogaisa-festivalen om en samisk kulturell og åndeleg oppvekking. Dette inneber også å renovere samiske verksemder knytt til å leve av naturen på ein berekraftig måte. Det er det eg har gjort. Eg har pussa opp gamle samiske tradisjonar og tilpassa dei til eit moderne samfunn – altså å kunne leve av naturen. (Intervju med Kvernmo desember 2020.)

Med tanke på chaga si stilling i det sjamanistiske miljøet i Noreg, vert Isogaisa løfta fram som ein læringsarena, der ein dynamisk minneprosess vekker til liv element med røter i fortida. Denne arenaen skapar ei forståing av at tradisjonar som har gått tapt som ein konsekvens av kolonialisering og assimileringssprossar, kan attskapast gjennom kunnskapsutveksling med tradisjonsberar frå andre stadar i Sápmi. Som Kvernmo legg vekt på i vår samtale:

Bortsett frå ei tante av meg, som serverte chaga til familien vår ein-gong på 1970-talet, då vi alle var forkjøla, så har eg ikkje høyrte at

chaga har vært brukt her i området, altså i Troms fylke. Men når eg begynte å reise rundt i Sápmi og kom til sørsamiske område, til russisk- og finsk side av Sápmi, så møtte eg mange som hadde kunnskap om chaga. (Intervju med Kvernmo desember 2020.)

Levande tradisjonar og kunnskapar om chaga i samiske samfunn langt unna Kvernmo sin heimstad, vert gjennom hans verksemd utforska og gjort heimlege for å utvikla eit lokalt basert chagaentreprenørskap på fjellgarden Kvernmo i Rivtták kommune der Kvernmo i dag driv si verksemd. Som religionsvitarane Siv Ellen Kraft og Greg Johnson påpeikar omhandlar prosessar knytt til revitalisering av urfolk sine tradisjonar forsøk på å vekke til liv gamle religiøse tradisjonar som har blitt borte på grunn av misjonsprosessar, kolonisering og assimileringssprosessar. Denne appellen til å vekke til liv religiøse tradisjonar tener, ifylgje Kraft og Johnson, til å opna nye kulturelle, økonomiske og politiske horisontar (Johnson og Kraft 2017). Med tanke på Kvernmo sitt chagaentreprenørskap ser ein korleis mønster av kunnskap og praksis som har vorte formidla og overført gjennom møter mellom urfolk på tvers av Sápmi vert gjort levande og meningsfulle i ein lokal kontekst. Chaga framstår her som ein felles ressurs, men med tanke på Kvernmo sin heimstad, som ein delvis tapt kulturarv, som no vert vekt til live og inngår i og opnar nye kulturelle og økonomiske horisontar.⁴

Sápmi er eit geografisk område prega av store avstandar. 1100 km skil Rivtták frå Lovozero i Murmansk, og den fjorten timer lange bilturen inneber kryssing av fleire landegrensar, Sverige, Finland og Russland. Til tross for avstand smeltar chagatradisjonar frå russisk side av Sápmi og samtida sine sjamanistiske religiøse praksisar i Noreg, gjennom Kvernmo sitt entreprenørskap, saman og forsterkar biletet av sjamanisme som ein urfolksreligion og som naturreligion. Chaga handlar

⁴ Frå 2010 har chaga litt etter litt vakse som ein sentral ressurs i sjamanistiske miljø i Noreg, men også som eit helsekostprodukt tilgjengeleg i ulike former og framstilt av ulike produsentar. Sjamanistisk Forbund, som vart godkjend som eigen religion i Noreg i 2012, har mellom anna utvikla ein eigen chagaseremoni, sjå i <https://www.sjamanforbundet.no/om-oss/vedtekter>

med andre ord om kontinuitet, om avstand i tid og rom, og det handlar om rolla og engasjementet til ein posisjonert aktør.

Ved å tilpasse sjamanisme til eit lite lokalsamfunn i Nord-Noreg tek Kvernmo sin eigne mangefasetterte versjon av sjamanisme form. Konteksten med tanke på kvar dette skjer og dei elementa han vel å marknadsføre er faktorar som medverkar i skapingsprosessen. For å kunne leve av sjamanisme i eit lokalsamfunn utanfor allfarveg er eit solid og bredt fundament avgjerande, og chaga veks fram som ein ressurs som Kvernmo sitt sjamanentreprenørskap vert sentrert kring.

Det startar som ein småskalaproduksjon, men etter kort tid kjem Kvernmo i kontakt med eit lokalt firma og byrjar eit samarbeid om å utvikla chaga til eit helsekostprodukt som kan marknadsførast på eit nasjonalt plan. Han lanserer ein nettbutikk, tilbyr kurs i sjamanisme der chaga er eit sentralt element, han gjev ut si fyrste bok, produserer podcastar og sender oppdaterte nyhendebrev til interessentar. Etter kvart byrjar han, saman med kona, Beate Sandjord, å utvikla eit tilbod for turistar som kombinerer chaga, sjamanisme, nordlysopplevingar og hundekøyring. Denne multidimensjonale chagabedrifta viser korleis eit semi-religiøst entreprenørskap tek form, og ho skapar eit bilete av det komplekse og skiftande forholdet mellom det sekulære og det religiøse der chaga vert tilbydd både som eit sjamanistisk produkt, som eit ledd i turisme og som helsekost. Kvernmo si verksemd synleggjer nettopp korleis sjamanisme utvidar rammene for kva som reknast som religion, og ho legg krav på merksemd og plass. Det som er nytt i dette eksempelet er staden der dette semi-religiøse entreprenørskapet utspelar seg, eit område der kristendom og læstadianisme (ei luthersk vekkingsrørsle som tok form i Sápmi frå midten av 1800-talet) har dominert det lokale religiøse landskapet, og likeins at verksemda involverer ei skaping av translokale samiske tradisjonar.

Kvernmo sitt chaga-entreprenørskap er eit fleirdimensjonalt og innovativt konsept – ein type entreprenørskap som utvidar samtida si forståing av det offentlege rommet som religion kjem til uttrykk i. Som Alberts påpeikar,

(...) the emergence in recent decades of a specifically neoliberal homo economicus has transformed some shamans into spiritual entrepreneurs whose investments in their embodied human capital – in their skills and experience, social and spiritual networks, and related qualities of their corporeal being – render their shamanic practice as a form of economic self-conduct (2015, 2).

Som sjamanentreprenør omset Kvernmo sjamanisme til kapital. Produkta som vert gjort tilgjengeleg gjennom hans verksemd, formast likevel ikkje av Kvernmo aleine, men tilpassast i tråd med reglar for marknadsføring og offentlig lovgjeving.

Avisa VG publiserte allereie i oktober 2015 ein artikkel med overskrifta «Samesjamanen lever av hellig sopp» (Christiansen 2015). I VG-artikkelen er Kvernmo fotografert med ei tromme høgt heva mot himmelen og i bakgrunnen veks ein stor bjørkeskog som innbyr til

Kvernmo løftar tromma i ein seremoni før innhausting av chaga. (Foto: Veslemøy Einteig Christiansen [2015, publisert med tillating]).

hausting av chaga. Både biletet og teksten i artikkelen byggjer opp under samtidige diskursar som presenterer urfolk som menneske som lever i harmoni med naturen, som miljøvennlege, naturlege, autentiske og kreative (Chandler og Reid 2019, Valkonen og Valkonen 2014, Mathisen 2003, 2004), og meir spesifikt som ei gruppe direkte knytt til ein bestemt religiøs arv, nemleg sjamanisme.

Den positive mediemerksmda står i sterk kontrast til korleis media generelt har framstilt alternative spiritualitetar som New Age-arrangement og -entreprenørar (Kraft 2011, 105). I motsetnad til New Age-entreprenørar som ofte vert framstilt som naive og som upålitelege aktørar, vert samiske sjamanar gjerne portretterte som åndeleg ansvarlege og dedikerte og som entreprenørar som fremjar verdiar knytt til miljøomsyn og berekraft (sjå også Kalvig 2015).

Marknaden og media sin logikk er faktorar og prosessar som bidreg inn i og som formar det religiøse landskapet. Kvernmo si sjamanbedrift viser at sjamanisme har påverknadskraft utover eit sjamanistisk miljø. Samtidig er denne kreativiteten også nært knytt til og samanvevd med staden Kvernmo har valt for si verksemd. Den avsidesliggende garden omgitt av høge Rivttåk-fjell, er avhengig av ei anna form for kreativitet for å kunne overleve, enn kva ei sjamanverksemd i en større by krev. Kvernmo sitt entreprenørskap tek med andre ord form gjennom utveljing og tolking av den «lokale staden» og det «tradisjonelle», og gjennom aktivering av ulike opplevingar, praksisar og materialiteter. Kvernmo si verksemd underbygger og formar diskursar om urfolksreligion ved å presentere samisk kultur som åndeleg naturnær, berekraftig og i dialog med samiske tradisjonar.

Ronald Kvernmo sitt chaga-entreprenørskap demonstrerer korleis sjamanistiske materialitetar tilpassar seg og er influert av lokale maktstrukturar, autoritetar og landskap. Å sette søkelyset på den lokale konteksten, klimaet og politikken er nødvendig, nettopp for å kunne forstå korleis denne forma for sjamanisme slår rot og tek form. Å undersøke denne typen dynamikkar opnar også for nye måtar å undersøke religiøs endring, mobilitet og spreining.

CHAGA SOM HELSEKOST – REGULERING OG LEGITIMERING AV CHAGA
Ettersom etterspurnaden auka i takt med marknadsføringa bruka Kvernmo mykje tid og ressursar på å leita etter og hausta chaga. Han hadde i utgangspunktet ingen medprodusentar og hadde sjølv ansvaret for heile produksjonsprosessen, frå innhausting, tørking, kverning av soppen til pulver, pakking, marknadsføring og sal.

Chaga som helsekostprodukt marknadsført med symbol frå samiske trommer og med logoen til Isogaisafestivalen. (Foto: Ronald Kvernmo, publisert med tillating).

Den lokale helsekostprodusenten, BIOFORM i kommunen Ráisavuona (Sørreisa) i nærleiken av Rivtták, stod raskt fram som ein aktuell partnar. Med deira kompetanse og hjelp kunne Kvernmo utvikla eit helsekostprodukt som kunne distribuerast breidt. Sentrale marknadsføringssymbol som vart vald som merkevarer på etiketten er nordlyset, symbol frå samiske trommer som reinsdyret og ein gudfigur som held ei tromme og logoen til Isogaisa-festivalen. I samarbeid med BIOFORM tek eit produkt form som marknadsførast både som sekulært og profant og som står fram som ei vare med sterke band til samisk kultur og til samisk sjamanisme. På Kvernmo si nettside marknadsførast chaga som ein heilag samisk drikk:

Chaga er ifølge samisk folketro en hellig drikk. På samisk kalles den for *báhkkol* eller *báhkkololmmai*. Rett oversatt betyr *báhkkololmmai* chagamannen. Altså de underjordiske som bor i skogen og er knyttet til chagaens kraft. Det er ikke uten grunn at chagaen er en hellig drikk, og at den regnes som en meget kraftig «ånd». Chagaen ble brukt til behandling av et bredt spekter av sykdommer, lidelser og skader. Og den fungerte! (Isogaisa.org 2023b)

Ved å velge chaga som eit hovudprodukt og som ei oppleving knytt til hans sjamanverksemd, er Kvernmo pålagt å fylgje lover, reguleringar og føringar frå det offentlege. Som han legg vekt på i vår samtale:

Om ein skal selge chaga for konsum og som medisin er det svært strenge krav til produksjonslokale og sjølve produksjonen. Eg måtte for eksempel registrere firmaet mitt og få godkjenning frå Mattilsynet for å kunne servere chaga. (Intervju med Kvernmo desember 2020.)

Mattilsynet og BIOFORM, gjennom sine retningslinjer og reguleringar i forhold til produksjon av chaga, er sekulære aktørar som spelar ei sentral rolle med tanke på regulere og innverke på kva for føresetnader som ligg til grunn for at eit chaga entreprenørskap kan utvikle seg. Dei er faktorar som, på lik line med Sametinget, Kulturrådet og Barentssekretariatet, innvilga midlar til eit pan-samisk samarbeid gjennom Isogaisa-festivalen, som verkar inn på korleis chaga kan ta form som eit element i samtidas sjamanisme.

CHAGA OG TURISME

Nyleg har koplinga mellom religiøse opplevingar og naturopplevingar utvikla seg til ein synleg marknadsføringsstrategi i formidlinga av «det nordlege» som turistmål (sjå Fonneland 2017). Uttrykket «arktisk magi» har i løpet av det siste tiåret vorte etablert som ein vanleg ingrediens i reiselivssamanhengar der den nordnorske regionen vert konstruert som ein arktisk region, nær sivilisasjonen sine grenser (Bæck og

Paulgaard 2012). For Kvernmo har turisme utvikla seg til eit alternativt levebrød og ei viktig inntektskjelde, og med chaga og sjamanisme som eit senter i entreprenørskapet, treff hans verksemd samtidas marknadsføringsstruktur. Kvernmo påpeikar,

Kvernmo: Ja, selvfølgelig bruker vi chaga og presenterer det for dei turistane som besøke oss. Eg gjer ei stor sak ut av det. [...] Seremonien vi gjør med chaga er noko turistane elsker. Vi gjør en chagaseremoni for å styrke oss før vi møter nordlyset. Det likar turistane, spesielt cruise-turistane er interesserte. Seremonien handlar om samiske tradisjonar knytt til nordlyset og det faktum at du kan sjå dine forfedre i nordlyset. Forfedredyrking står sterkt i samisk kultur, men i mine møter med turistar ser eg at ein sterk relasjon til forfedre er noko mange kulturar har. Vi utfører seremonien for at forfedre, altså nordlyset, skal vise seg for oss. Eg kan ikkje garantere at dei får sjå nordlyset, men ved å gjere ein seremoni først, vil det auke sjansen – og så legg eg til at dette er teologi, det er ikkje forskning, og dei aksepterer forklaringa. Vi drikk chaga for å styrke oss til å møte våre forfedre i nordlyset.

Fonneland: Kva fortel du turistane om chaga?

Kvernmo: Kva eg fortel dei? Eg ber dei om å lukke augo og førestille seg at dei går i ein stor, fuktig bjørkeskog med store bjørketre på alle kantar og med mykt gras under beina. Så ber eg dei sjå etter rørsler i graset og det dei ser då, er chagafolket. Dei er sky, dei er små, og dei kan gøyme seg for menneske. Men når chagamannen legg handa på bjørkestamma, veks det ut ein chagasopp. Den soppen er ei gåve til menneske, og du må hauste han med respekt og takke chagafolket. Så ber eg dei om å lukte på chagadrikken som dei har fått. Og det turistane luktar då, det er skogen. Og når dei drikk, ber eg dei om å føle at kroppen vert fylt med energi frå skogen og frå chagafolket. Dette er det eg fortel turistane. (intervju med Kvernmo desember 2020)

I Kvernmo sitt sjamanentreprenørskap er sjamanistiske opplevingar, na-

turopplevingar og turisme fletta saman, og chaga fungerer som turistproduktet sitt viktigaste bindemiddel. Gjennom chagaseremonien inhalerer turistar skogen og naturen direkte gjennom å drikke chaga. Bak lukka augo viser chagaånda seg for turistane og førebur dei på å opna augo for forfedre som dansar i nordlyset. Sjamanisme, chaga og nordlys representerer ein estetikk som vektlegg eit personleg samspel med naturen. Chagaseremonien før nordlysopplevinga får slik, gjennom Kvernmo sine forteljingar, ein definerande og transformerande karakter som fargar produktet «samiske opplevelser». Det er ein situasjon der ei kompleks kjede av relasjonar har potensial til å framkalla sjamanisme som eit sentralt element i reiselivsopplevinga. Chagaopplevinga så vel som chagaproduktet med sine innvevde forteljingar om natur, berekraft, helse og sjamanisme løftast også ut av sin lokale kontekst i form av suvenirar som turistar kan ta med heim og aktivere i heimlege kontekstar.

ETABLERINGA AV CHAGA SOM EIT HELSEKOST- OG TURISTPRODUKT SAMAN MED CAGAÅNDA, BÁHKKOLOLMMAI

Dei ovanfor nemnde institusjonane og firmaa er ikkje dei einaste som verkar inn som regulerande faktorar på Kvernmo si chagaverksmed. Chagasoppen ber, ifylgje Kvernmo, på sin eigen spirituelle agens. I vår samtale legg han vekt på at det nordsamiske namnet på soppen, Báhkko-lolmmai, vitnar om soppen si ibuande spirituelle kraft. I sine studiar i religionsvitskap på universitetet i Tromsø vart Kvernmo kjend med mange av dei samiske gudenamna, og ifylgje han er Olmmai eit språkleg suffiks som fins i mange av dei samiske gudane sine namn, som vindguden Bieggolmmai og jaktguden Leaibolmmai.

Inspirert av det han lærte gjennom si reise til russisk side av Sápmi og sitt møte med menneska der, det han har lært gjennom Isogaisfestivalen, men også frå sine studiar i religionsvitskap og gjennom erfaringar knytt til hausting av chaga, byrjar Kvernmo å skildre chaga som eit spiritueelt vesen, eller meir presist som eit spiritueelt folk, chagafolket. I vår samtale gjev Kvernmo ei detaljert skildring av Báhkkololmmai sine karakteristikkar og evner:

Báhkkololmmai, chagafolket, lever i skogen. Det er ei kraft som representerer chaga soppen. Og du kjenner samiske ånder? Dei fleste samiske ånder har ei dobbelrolle. Dei er gode, men dei har også eit aspekt av bråk og kaos. Vindguden kan for eksempel blåse vekk myggen, men han kan også ta liv. I denne forbindelse oppfører chagaånda seg litt annleis. Den kan berre gi oss ei gåve og kan ikkje gjere noko skade på same måte som vindguden. Chaga-ånda kan imidlertid bli fornærma og spesielt under innhausting – for eksempel hvis du fjerner hele chagasoppen slik at han ikkje har evne til å vaks ut igjen. Du må alltid la eit stykke vere igjen på stamma slik at soppen kan produsere seg. Og du må alltid uttrykke taknemlegheit for gåva du får ved å utføre ein liten seremoni. Med andre ord, hvis du finn chaga, må du utføre ein takkeseremoni. Elles kan det hende du ikkje finn chaga fordi du har fornærma chagaånda, og då kan du miste evna til å finne chaga. (intervju med Kvernmo desember 2020)

I interaksjon med Kvernmo sin kunnskap, erfaringar og samspel med naturen, gjev eit samisk spiritielt vesen seg til kjenne. Dette er eit vesen som, ifylgje Kvernmo, har nokre av dei same eigenskapane som dei gamle samiske gudane utover dei språklege fellestrekk. Det skapar ein arena for tru og handling og tener til å byggje opp under førestillingar om samiske spirituelle aktørar som vert uttrykt gjennom forteljingar (sjå også Alver 2006). Kvernmo si hausting av sopp opnar med andre ord for eit samspel og ei samskaping av chagaproduktet saman med chagafolket som med tanke på innhausting av chaga har vorte ei kraft som ikkje berre regulerer innhaustinga, men som regulerer menneske sitt forhold til naturen. Ved å gje liv til chaga som mytologisk vesen, skjer det ei gjenfortrylling av naturen (sjå Gilje 1998). Landskapet stadfestar og reflekterer myter og forteljingar om chagafolket. I denne prosessen er naturen lada, ikkje berre med menneske sine personlege forteljingar og minne, men også med koplingar til ei samisk fortid og til dei kreftene som er innlemma i denne fortida – og som Báhkkololmmai hentar si næring frå.

I tillegg til å adressere og legitimere fortida responderer chagafolket på nokre av dei sentrale utfordringane menneske i dag står i, som berekraft og klimaspørsmål. Ifylgje Kvernmo er Báhkkololmmai ei klima-

medviten kraft som har kunnskap om utfordringane i samtida og evne til å lære oss eit meir berekraftig forhold til naturen. Slik representerer Báhkkolommai også ein politisk dimensjon. Chagafolket byggjer opp under ei politisk og performativ oppfatting i tråd med miljøvernørsla sine framstillingar av urfolk som økologiske og som menneske som lever i harmoni med naturen (sjå Conklin og Graham 1995; Ødemark 2017). Som Chandler og Reid påpeikar: «Indigeneity has become a marker for imagining new modes of living and governing in our contemporary condition of climate crisis and economic uncertainty» (Chandler og Reid 2019, 1). Chagafolket byggjer meir eller mindre strategisk vidare på desse markørane og på den samiske kulturen som ein kultur med eit spesielt og harmonisk forhold til naturen og om samar som eit urfolk med ibuande økologisk visdom.

Denne typen framstillingar har lenge vorte kultivert og sirkulert i ulike forteljingar i media, i turistnæringa og i globale klimadiskursar, og har også meir eller mindre strategisk vorte adoptert av urfolk sjølve og rommar samanvevde relasjonar mellom både filosofi, spiritualitet og «livsvisdom» (Magga-Hætta 2001; Mathisen 2003, 2004; Valkonen og Valkonen 2014, 27). Gjennom fokus på samspel med chagafolket med tanke på innhausting av chaga, tener Báhkkololammai også til å legitimere Kvernmo si verksemd som ein tradisjonell og berekraftig samisk praksis – som ei verksemd som ikkje utnyttar naturen, men som opprettheld eit økologisk forhold til chagaskogen.

Skapinga av chaga som helsekost og som eit turistprodukt viser korleis dynamiske interaksjonar mellom sjamanisme, urfolkskulturar og natur stadig vert aktiverte i skapinga av dei ulike chagaprodukta. Chaga viser korleis ein økospirituell urfolksdiskurs har utvikla seg til ein ettertrakta kulturell kapital som har verdi både innanfor og utanfor eit sjamanistisk felt. Gjennom produktet chaga har denne diskursen også vorte tilgjengeleg som eit objekt ein kan hente ut av sin opphavlege kontekst og forankra i nye samanhengar.

Ifylgje Kvernmo skjer kommunikasjon med chagafolket mellom anna gjennom ein seremoni der ein takkar for det ein har hausta inn. Slik har Báhkkololmmai også vorte eit utgangspunkt for nye religiøse

praksisar. Denne seremonien tek utgangspunkt i sjamanistiske ritual utvikla frå rørsla sin oppstart, men som også er inspirert av det Kvernmo har tileigna seg av kunnskap om samiske religiøse praksisar knytt til studiar i religionsvitenskap på universitetet. Kvernmo fortel at han gjerne startar seremonien med å tenne eit bål og at han deretter gjev eit takk-offer til bålet i form av litt mat eller drikke. Kvernmo påpeikar,

Gjennom takkeseremonien er målet å vise respekt for naturen og å fokusere på ein måte som ikkje skadar naturen, som ressursutnytting og overhausting. Dette heng saman med den samiske forståelsen av at ein ikkje skal sette spor etter seg i naturen. Naturen må forbli uendra av menneske si påverking. (Intervju med Kvernmo desember 2020.)

Takkeseremonien er ei relasjonell form for kommunikasjon der ei offergåve vert utveksla mot kunnskap om naturen. Báhkkololmmai representerer ifylgje Kvernmo eit samisk kunnskapssystem knytt til korleis ein best skal oppføre seg, takle og leve i harmoni med naturen. Chagafolket, regulerer, ifylgje Kvernmo korleis han forhold seg til naturen. Chagafolket set med andre ord grenser for ferdsel i naturen og for innhausting (sjå også Joks, Østmo og Law 2020).⁵ I motsetnad til synet på naturen som eit produksjonslandskap formidlar chagafolket, gjennom Kvernmo sine forteljningar, eit berekraftsprinsipp med tanke på naturen sine ressursar. Forteljningane om chagafolket og kvalitetane dei er tileigna verkar med andre ord i den verda dei er del av. Dei rammar inn, legg føringar for forståinga av naturen, medierer grenser og formildar verdiar knytt til naturen og til naturbruk.

Chaga er ein sjamanistisk materialitet som har opna opp nye verder og praksisar som er tilpassa samtida sine diskursar knytt til natur, klima

⁵ I artikkelen «Verbing meahcci: Living Sámi lands» (2020) løftar Solveig Joks, Liv Østmo og John Law med utgangspunkt i den nordsamiske termen meahcci/meachit fram tilsvarande landskapsforståingar som det Kvernmo uttrykkjer. Dei påpeikar «meahcit are also about *unfolding encounters* with other more or less powerful actors (Helander-Renvall, 2010; Ingold, 1993; Mazzullo og Ingold, 2008; Tervaniemi og Magga, 2018) including people, animals, birds and fish, and what outsiders might think of as natural phenomena such as snowstorms or mountains, lakes or rivers, as well as invisible entities such as ‘sacred places’ or visible but ‘occult’ phenomena including messenger birds, or visions» (2020, 308).

og relasjonalt. Báhkkołolmmai er grensevesen og vernarar av klimaet – forma av både globale trendar og politisk uro knytt til mangel på berekraft. Dei inneber ei miljøltilpassing eller økologisering og er ei kraft som strekker seg langt utover eit sjamanistisk felt.

KONKLUSJON

Eg håper gjennom artikkelen å ha vist noko av kompleksiteten og dynamikken i ein sjamanistisk materialitet og korleis chaga er involvert i prosesser som eg har identifisert som sjamanismeskaping og historie-skaping. Ved å utforske korleis ein sopp bidreg til utviklinga av eit sjamanistisk entreprenørskap, har målet vore å kartlegge korleis kategoriar og materialiteter gjensidig flettast inn i kvarandre og korleis dei er med på å skissere lokale og stadig skiftande uttrykk for sjamanisme. Det er konstruksjonen av kategorien sjamanisme som gjer at denne typen sjamanistiske materialitetar kjem til live og som legg til rette for konstante, formative oversettingar mellom det lokale og globale, fortid og notid, tid og rom. Som Chidester påpeikar: «[M]aterial objects do not stand alone. They are engaged in practice, entangled in relations, and embedded in discourse. In the sensory register of religious discourse, embodied metaphors are an integral part of the stuff of material religion» (2018, 207). Utforskinga av den sjamanistiske materialiteten chaga er med andre ord nært knytt til sirkulasjonar og dynamikkar relatert til utvalde kategoriar og diskursar.

Chaga har teke form som ein fleksibel materialitet innanfor eit sjamanistisk felt i Noreg. Det er ein materialitet som har skapt nye konsept, ritual og ein ny økonomi. Kvernmo sitt entreprenørskap viser korleis chaga, gjennom ein kompleks dynamikk, har blitt gjenvunne, dyrka og oppskalert til eit symbol på samisk sjamanisme, berekraft og urfolkskunnskap. Dette symbolet vert marknadsført på mange ulike arenaar og tek form både som eit helsekostprodukt, som spirituelt vesen, som seremoni, turistoppleving, suvenir, så vel som kulturell kapital. Som James Beckford tydeleg har understreka, «religion has become adrift from its former points of anchorages» (2003, 166). Dette betyr ikkje at

religion forsvinn, men snarare at religion i dagens samfunn endrar seg i takt med skiftande sosiokulturelle forhold. Med tanke på chaga, kompiserer soppen vanlege konsept med tanke på kva religion kan vere, korleis det kan vere og kva det kan gjere.

REFERANSAR

- Alberts, Thomas K. 2015. *Shamanism, Discourse, Modernity*. New York: Routledge.
- Alver, Bente G. 2006. «'Ikke det bare vand'. Et kulturalanalytisk perspektiv på vandets magiske dimension.» *Tidsskrift for kulturforskning* 2, 21–42.
- Beckford, James A. 2003. *Social Theory and Religion*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Brattland, Camilla og Marit Myrvoll. 2014. *Etiske problemstillinger ved støtte til Sápmisk nyreligiøsitet*. Rapport NIKU, Barents Sekretariat. Tromsø.
- Bæck, Karlsen Unn-D. og Gry Paulgaard. 2012. «Introduction: Choices, Opportunities and Coping in the Face of Unemployment.» I *Rural Futures? Finding One's Place Within Changing Labour Markets*, redigert av Unn-D. Karlsen Bæck og Gry Paulgaard. 9-22. Stam-sund: Orkana Akademisk.
- Chandler, David og Julian Reid. 2019. *Becoming Indigenous. Governing Imaginaries in the Anthropocene*. London: Rowman og Littlefield.
- Chidester, David. 2018. *Religion: Material Dynamics*. Oakland, CA.: University of California Press.
- Christiansen, Veslemøy E. 2015. «Samesjamanen lever av hellig sopp.» *VG Nyheter*. www.vg.no/nyheter/i/Kv981o/samesjamanen-lever-av-hellig-sopp
- Clifford, James 2013. *Returns: Becoming Indigenous in the Twenty-First Century*. Cambridge: Harvard University Press.
- Conklin, Beth A. og Laura R. Graham. 1995. «The shifting middle ground: Amazonian indians and eco-politics.» *American Anthropol-*

- ogist* 97(4): 695–710. <https://doi.org/10.1525/aa.1995.97.4.02a00120>
- Dressler, Markus. 2019. «Modes of Religionization: A Constructivist Approach to Secularity.» *Working Paper nr. 7, Working Paper Series of the Centre for Advanced Studies*, «Multiple Secularities – Beyond the West, Beyond Modernities.» www.multiple-secularities.de/publications/working-papers
- Dressler, Markus og Arvind P. S. Mandair. 2011. *Secularism and Religion-Making*. New York: Oxford University Press.
- Fonneland, Trude. 2010. *Samisk nysjamanisme i for(tid) og stad*. Doktorgradsavhandling, Universitetet i Bergen.
- Fonneland, Trude. 2015. «The Festival Isogaisa: Neoshamanism in New Arenas.» I *Nordic NeoShamanisms*, redigert av Trude Fonneland, Siv Ellen Kraft og James Lewis, 215–34. New York: Palgrave MacMillan.
- Fonneland, Trude. 2017. *Contemporary Shamanisms in Norway. Religion, Entrepreneurship and Politics*. Oxford, UK: Oxford University Press.
- Fonneland, Trude og Tiina Äikäs. Forthcoming 2023. *Shamanic Materialities in Nordic Climates*. Cambridge Elements. New Religious Movements. Cambridge: Cambridge Scholars.
- FSS. u.d. «Om The Foundation for Shamanic Studies.» vitja 20 mai, 2023. <https://www.shamanism.org/fssinfo/index.html>.
- Gilje, Nils 1998. «Renessansens menneskebilde og naturoppfatning.» I *Det europeiske menneske*, redigert av Sverre Bagge, 131–56. Oslo: Gyldendal.
- Harvey, Graham. 2010. «Animism Rather than Shamanism: New Approaches to what Shamans Do (for Other Animists).» I *Spirit Possession and Trance, New Interdisciplinary Perspectives*. Redigert av Bettina E. Schmidt og Lucy Huskinson, 16– 34. London: Continuum.
- Hutton, Ronald. 2001. *Shamans. Siberian Spirituality and the Western Imagination*. London, Hambledon Continuum.

- Isogaisa. 2023a. «Velkommen til Isogaisa.» <https://isogaisa.org/>, vitja 15. november 2023.
- Isogaisa. 2023b. «Chaga info.» <https://isogaisa.org/chaga-info/>, vitja 15. november 2023.
- Ivakhiv, Andrei. 2003. «Nature and Self in New Age Pilgrimage.» *Culture and Religion* 4 (1): 93–118.
- Johnson, Greg og Siv Ellen Kraft. 2017. «Introduction.» I *Handbook of Indigenous Religion(s)*, redigert av Greg Johnson og Siv Ellen Kraft, 1–24. Leiden: Brill.
- Joks, Solveig, Østmo, Liv, og John Law. 2020. «Verbing meahcci: Living Sámi lands.» *The Sociological Review*, 68(2), 305–321. <https://doi.org/10.1177/0038026120905473>
- Kaikkonen, Konsta I. 2020. «Contextualising Descriptions of Noaidevuohta: Saami Ritual Specialists in Texts Written until 1871.» Bergen: Doktorgradsavhandling, Universitetet i Bergen.
- Kalela, J. 2013. «History Making: The Historian as Consultant.» *Public History Review* Vol. 20 (2013): 24–41.
- Kalvig, Anne 2015. «Shared Facilities: The Fabric of Shamanism, Spiritualism, and Therapy in a Nordic Setting.» I *Nordic NeoShamanisms*, redigert av Trude Fonneland, Siv Ellen Kraft og James Lewis, 67–88. New York: Palgrave MacMillan.
- Kehoe, Alice. B. 2000. *Shamans and Religion: An Anthropological Exploration in Critical Thinking*. Illinois, Waveland Press.
- Kraft, Siv Ellen. 2011. *Hva er nyreligiøsitet*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Kraft, Siv Ellen. 2022. *Indigenous Religion(s) in Sápmi: Reclaiming Sacred Grounds*. New York: Routledge.
- Kvernmo Ronald. 2020. Zoom Intervju med T. Fonneland. 18 Desember.
- Kvernmo Ronald. s.a., 2020 digitalt nyhetsbrev, vitja 15. August 2023, <https://isogaisasiida.mailmojo.no/m/337359/4ZGk47qRlv0vXaCJtP0NogaaaxwYEZ>.
- Kvernmo, Ronald. s.a., digital nyhetsbrev. “Chaga inneholder 46 ganger mer antioksidanter enn blåbær!” vitja 15. august 2023. <https://iso->

- gaisasiida.mailmojo.no/m/253938/4ZGk47qRlv0vXaCJtP0NogaaaxwYEZ.
- Magga-Hætta T. M. 2001. «Pohjoinen luontosuhde ei ole myytävänä.» *Kide* 5/2001: 21–2.
- Mathisen, Stein R. 2000. «Kulturen materialisering – en innledning.» I *Kulturens materialisering: identitet og uttrykk*, redigert av Stein R. Mathisen, 9–24. Kulturstudier nr 13, Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Mathisen, Stein R. 2003. «Tracing the narratives of the ecological Sami» I *Nature and Identity. Essays on the Culture of Nature*, redigert av Kirsti Pedersen og Arvid Viken, 189–206. Kulturstudier nr. 36. Kristiansand: Norwegian Academic Press.
- Mathisen, Stein R. 2004. «Hegemonic representations of Sámi culture. From narratives of noble savage to discourses on ecological Sámi» I *Creating Diversities. Folklore, Religion and the Politics of Heritage*, redigert av Anna-L. Siikala, Barbro Klein, og Stein R. Mathisen, 17–30. Helsinki: SKS.
- NAFKAM. u.d. «Om chaga» <https://nafkam.no/chaga> vitja 20. mai 2023.
- Nikanorova, Liudmila. 2022. «The Role of Academia in Finding, Claiming, and Authorizing Sakha Religions» I *Religions around the Arctic: Source Criticism and Comparison*, redigert av Håkan Rydving og Konsta Kaikkonen, 255–75. Stockholm: Stockholm University Press.
- Rydving, Håkan. 2011. «Le chamanisme aujourd’hui: constructions et déconstructions d’une illusion scientifique» *Études mongoles et sibériennes, centrasiatiques et tibétaines* [En ligne], 42 | <http://journals.openedition.org/emscat/1815> ; DOI : <https://doi.org/10.4000/emscat.1815>.
- The Foundation for Shamanic Studies, 2023. «About The Foundation for Shamanic Studies.» <https://www.shamanism.org/fssinfo/index.html> vitja 15. november 2023.
- Sidky, Homayun. 2010. «On the Antiquity of Shamanism and its Role in Human Religiosity» *Method and Theory in the Study of Religion* 22: 68–92.

- Valkonen, Jarno og Sanna Valkonen 2014. «Contesting the Nature Relations of Sámi Culture» *Acta Borealia* 31(1): 25–40. DOI: <https://doi.org/10.1080/08003831.2014.905010>
- Znameski, Andrei, A.2007. *The Beauty of the Primitive. Shamanism and the Western Imagination*. Oxford: Oxford University Press.
- Ødemark, John T. 2017. «Timing indigenous culture and religion: Tales of conversion and ecological salvation from the Amazon» I *Handbook of Indigenous Religion(s)*, redigert av Greg Johnson and Siv Ellen Kraft, 138–155. Leiden: Brill. https://doi.org/10.1163/9789004346710_009

ENGLISH ABSTRACT

This article takes as its starting point a mushroom that has become important in several shamanistic environments in the Nordic countries – as mythology, medicine, economics, tourism, a producer of sacred space, and as a commodity for personal consumption and enjoyment. The fungus in mind is the mushroom known as chaga, *Inonotus obliquus* or *Báhkkololmmai*. The article concentrates on one particular shaman enterprise in which chaga has emerged as significant for its development in a remote community in northern Norway.

Keywords: Chaga, shamanism, entrepreneurship, shamanic materiality, religion-making, history-making